

הרה"ג ר' שמואל גערשטענפעלד זצ"ל

בענין נתינת הגט — הקנאה או הושטה

היה הגט חקוק על הטבלא והעדים עליו, והוא יוצא מתחת ידה, אעפ"י שהן מוחזקין בטבלא שהוא שלה, הרי זו מגורשת, שהאשה עצמה כותבת את גיטה, שאין קיום הגט אלא בחותמיו אם אין שם עדי מסירה (רמב"ם הל' גירושין פ"ד הל' ה'). והנה הלכה זו צריכה עיון. דרבנו השמיט לגמרי הטעם דמגורשת דאמרינן דבודאי הקנתה לבעלה הגט כדי שיהיה שלו וממונו כדי שיוכל לגרש בו. ובגמ' משמע דצירי האיבעיא סובבים על הקוטב אם אשה ידעה לאקנויי או לא. וגם מסוגיא זו ומסוגיא הקודמת, אקנויי אקני ליה רבנן, הוציאו רוב הפוסקים הכלל, דבעינן שיהא הגט ממונו דבעל, ומשו"ה צריך הסופר להקנות הגט לבעל קודם הכתיבה, ולכל הפחות קודם הנתינה, וברמב"ם אין מזה שום רמז כלל, וכבר העיר ע"ז רבנו הב"י באבה"ע ס' ק"ך. ואני מוסיף, דבין עשרת עיקרי גירושין שהרמב"ם מונה בריש ההלכות, לא חשב עיקר זה דבעינן שיהיה הגט ממונו של בעל. וזה לכאורה סותר פשוט הסוגיא.

ונראה לי בס"ד לחרץ שיטת הרמב"ם, דמסוגיא דידן (גיטין כ' ע"א וע"ב) אין סתירה לדעת הרמב"ם, ואדרבה, מכאן ראייה ברורה לדעתו. דמהלכה זו מוכח שהיתה לו גירסא אחרת בסוגיא דידן. דבגירסא דידן יש, היו מוחזקין בטבלא וכו', ו"היו" משמע לשון עבר, ר"ל, אבל עתה כשהגט על הטבלא בידו, אנו מסופקין אם הוא עתה שלו, או שהגט עדיין שלה כמקודם. אבל מלשון רבנו, אעפ"י שהן מוחזקין בטבלא שהוא שלה, משמע לשון הווה, דגם עכשיו הטבלא שלה וקנינה, וצדדי הספק הם במילתא אחריתא. ועוד יש שינוי אחר, דגירסא דידן היא, והרי היא יוצאת מתחת ידו, ופירש"י, שהוא בא לגרשה. אבל מלשון רבינו נראה שגירסתו היתה, והוא יוצא מתחת ידה. ושינוי הגירסאות הם גורמים לשינוי הפירושים בהאי בעיא דרמי בר חמא. דלגירסא דידן, הגט הזה עדיין בידו, ורוצה לגרש בו, כדפירש רש"י, ויעשה המסירה כדבעי על הצד היוחר טוב. וצדדי הספק הם — כיון שזה כלל מונח דבעינן שיהיה הגט ממונו — אם ידעה לאקנויי, כדי שיהיה הגט ממונו של הבעל שיהיה ראוי לגרש בו; או לא ידעה. אבל לפי גירסת רבנו, "בידה", אי אפשר להעמיס כונה זו בהאיבעיא. דא"כ, אמאי "בידה", דגם "בידו" יש לשאול איבעיא זו. אלא ע"כ דמגירסתו, "בידה" מוכח, דצדדי הספק הם לא בכשרות הגט אלא בכשרות הגירושין אם היתה המסירה לידה כדבעי, ויגיד עליו רעו. כמו בהאיבעיא הקודמת, באם היה הגט חקוק בכחובת קעקע על ידו של עבדו, האיבעיא היא אם מעצמו הלך או הוא מסר, כדבעי כן, ה"נ באיבעיא זו, הספק הוא אם נעשה

המסירה כדבעי. דהיינו, שהבעל צוה לה לכתוב ולעדים לחתום ועתה היא מוציאה את הגט, ואנו מסופקים אם טבלא זו שעתה בידה, מסרה מקודם ליד הבעל, והוא מסר לידה אח"ז, ונתקיים ונתן. או מחמת שהטבלא שלה, לא הושיטה לו כדי שימסור לה, ולא נתקיים דין ונתן, והודאח הבעל או הכחשתו לא מעלה ולא מוריד לענין עדות. ולפי"ז, אין כאן כלל שקלא וטריא אם הגט על הטבלא הוא ממונו או לא. אלא שעדיין צריך ישוב הלשון, „ידעה לאקנוי", וגם „אקנוי אקני ליה רבנן", דלכאורה מורים על קנין.

ונראה לפענ"ד לומר דס"ל לרבנו, דהא דמשמע בגמ' דבעינן שיהיה הגט ממונו, היינו דוקא לפי הס"ד, אבל לא לפי המסקנא. דהנה מצינו שם, אמר ר"ח יכילנא למיפסלינהו לכולהי גיטי וכו', אקנוי אקני ליה רבנן. אלא משום דכתיב ונתן, והכא לא יהיב לה מידי. דילמא נתינת הגט היא. תדע, שלחו מתם, כתבו על איסורי הנאה כשר. ונראה מזה, שבישיבות היו מחופפים שני פירושים על תיבת „ונתן" — או מלשון „מתנה", או מלשון „הושטה". והנפקא מינא בין שני הפירושים הוא — דלפירוש הראשון טלי גיטך מעל גבי קרקע היה כשר, משא"כ לפירוש השני. וכן יש נ"מ, דלפירוש הראשון בעינן שיהיה להגט קצת שיווי — לכל הפחות של שוה פרוטה, ואם אין בו ש"פ, או שאסור בהנאה, לא שייך בו נתינה. משא"כ לפירוש השני, עלה של זית או איסורי הנאה גם כן כשר. [עיין כ"ז באבני מילואים לאבה"ע סי' קלט]. והנה ידוע הכלל, דאיסורי הנאה לא חשיבי לכם. ועיין רש"י לסוכה (כ"ז ע"ב) ד"ה כל האזרח, דבדבר דאינו ש"פ לא חשיב לכם. ועיין פסחים (ו' ע"ב), מ"ט, אי נימא משום פרורין, הא לא חשיבי. ולפי"ז, נולד עוד נ"מ, דלפירוש הראשון דונתן הוא מלשון מתנה, אין אדם קרוי נותן אלא אם המתנה משלו. ולכן בעינן שיהיה להנותן קנין בדבר הניתן. משא"כ לפירוש שהוא מלשון הושטה, וגם בפחות מש"פ וגם באיסורי הנאה כשר, אין שום הכרח שיהיה להבעל קנין בגט. [וזאת לדעת, דכל שטרי קנין דומים בזה לגט. דאם בגט בעינן קנינו דבעל, גם בשאר שטרי קנין בעינן שיהיה קנינו דנותן. ואם בגט די בהושטה, דהיינו שיהיה בידו וימסרנו, אז גם בשאר שטרי קנין כן. ומצינו דבכולהו לא בעינן שיהיה להם ש"פ, עיין תוס' קידושין (ט' ע"א) ד"ה אעפ"י שאין בו ש"פ]. ומעתה י"ל, דעד כאן יש סברא בגמ' להצריך שיהיה הגט (או שטר הקנין) קנינו דהנותן, היינו להס"ד, שרצו למיפסל גיטי דעלמא משום דלית בהו ש"פ, דאז סברו דהפירוש של ונתן הוא מלשון מתנה. אבל לבתר דמסיק רבא ורב אשי דעלה של זית ואיסורי הנאה ג"כ כשר, דסברו אליבא דאמת דהפירוש של ונתן הוא מלשון הושטה, א"כ שוב לא בעינן שיהיה הגט (או שטר הקנין) ממונו של הנותן, וס"ל לרבנו דהלשון „ידעה לאקנוי", כמו הלשון „אקנוי אקני לה או דילמא הוא מנפשיה עייל" באיבעיא הקודמת של רמי בר חמא שאנו מפרשים דהיינו מסירה, כן ה"נ באיבעיא שניה דרמב"ח ובשטרי קנין של הזקן, ובשטר ערבות שנשתמש בו ע"כ הכונה היא רק

מסירה, ושיגרא דלישנא ולרווחא דמילתא לצאת גם לדעת הפירוש הס"ד דונתן הוא מלשון מתנה והקנאה, אבל עיקר איבעיא דרמב"ח לא היתה על כשרות הגט, אלא אם היתה המסירה כדבעי, דאל"כ אמאי נקט „בידה“ לפי גירסת רבנו, „בידו“ הוה לי' למימר. והאיבעיא נפשטה, דהע"ח הם ראייה דבודאי היתה המסירה כדבעי [עיין כתובות (י"ט ע"א) אין העדים חותמין על השטר וכו']. וחזקת כשרות של העדים הוא ראייה שהשגיתו שהכל נעשה כדבעי, ושהגט היה ביד הבעל קודם שמסרו לה, וכמו בכל מקום שחתימת העדים ואחיותה (לפי הסברת הר"ן) הוא ראייה על מסירה. וזוהי כוונת רבנו, שאין קיום הגט אלא בחותמיו אם אין שם עדי מסירה, דהע"ח הם ראייה שהושיטה לו את הגט, כדי שיושיט לה. ומיושבת שיטתו של רבנו בס"ד.

ובזה מובן מה שהוצרך רבנו (פ"ח מהל' גירושין הל' י"ד וט"ו) ליתן טעם דהרי זה גיטך והנייר שלי אינה מגורשת, שאין זה כריתות, ולא קאמר משום דאין זה נתינה, וכתיב ונתן, וכפירש"י (ע"ה ע"א) ד"ה והנייר שלי, לא יהיב לה ולא מידי, ורחמנא אמר ונתן בידה, משום דרבנו לשיטתו, דונתן לגמרי מלשון הושטה, ולא בעינן שיהא הגט קנינו, וממילא לא בעינן שיהיה הגט קנינה וא"כ, אמאי אינה מגורשת. ולכן הוכרח רבנו ליתן טעם משום, שאילו מחוייבת להחזיר הגט קודם החלות של הגרושין, לא חשיב זה כריתות, אבל לא משום דזה חסרון בונתן. וכן בחקק לה הגט על טס של זהב, דנתקבלה כתובתה בכדי שיווי הטס, דנדחקו המפרשים כיון שנותן לה הטס לפרעון כתובתה, א"כ האותיות פורחות באויר, דהיינו, דלא קיים נתינה בגט. ותירצו, דהנתינה הוא בגט, אלא דהוה כאמר לה הר"ז גיטך ומחלי כתובתך. אבל לשיטת רבנו, דבעינן רק הושטה, והא דוהנייר שלי פסול הוא רק משום דהוי חסרון בכריתות, כל שיש עליה חיוב להחזיר, א"כ, כשנותן לה פרעון כתובתה, ואין עליה חיוב להחזיר, אין כאן חסרון בכריתות, וכשר גם בלא תנאי דמחילה. ושיטת הרמב"ם מבוארת בטוטו"ד.